

“สนธิสัญญาพลาสติกโลก”

ปัญหามลพิษพลาสติกกำลังเข้าขั้นวิกฤติ หลายคนคงเคยเห็นภาพเศษพลาสติกลอยในทะเล เคยเห็นข่าวเกี่ยวกับเต่าทะเลที่เผลอกินเศษพลาสติก หรือปลาที่ถูกจับโดย “อวนผี” แต่นั่นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของมลพิษพลาสติก ซึ่งรวมไปถึงไมโครพลาสติกและนาโนพลาสติกที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า สารมลพิษตกค้างยาวนาน (Persistent Organic Pollutants – POPs) ที่แฝงเติมในอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และมลสารที่ถูกปลดปล่อยในกระบวนการคัดแยก รีไซเคิล ไปจนถึงก๊าซที่เกิดจากการเผาพลาสติกกลางแจ้ง หรือองค์ประกอบสารเคมีในฝุ่น PM_{2.5} ที่ปลดปล่อยมาจากเตาเผาขยะและโรงไฟฟ้าขยะ [1]

ปัจจุบันมลพิษพลาสติก ในรูปของเศษพลาสติกหลากหลายขนาด สารเคมีจากพลาสติก มลสารและผลพลอยได้อื่น ๆ ของพลาสติกได้ปนเปื้อนสิ่งแวดล้อม แทรกแซงห่วงโซ่อาหาร และเข้าไปอยู่ในร่างกายมนุษย์แล้ว [2]

หลุมฝังกลบขยะแห่งหนึ่งในจังหวัดระยอง ถ่ายในปี 2566

วันที่ 2 มีนาคม 2565 ได้มีการประชุมสมัชชาสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEA) ที่กรุงไนโรบี ประเทศเคนยา ในโอกาสนั้น ผู้นำจากประเทศทั่วโลกได้มีมติสมัชชาสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติที่ 5/14 (UNEA Resolution 5/14) กำหนดให้มีการจัดตั้งคณะกรรมการการเจรจาระหว่างรัฐบาล (Intergovernmental Negotiating Committee - INC) โดยคณะกรรมการ INC มีภารกิจคือต้องร่วมกันจัดทำมาตรการที่มีผลผูกพันทางกฎหมายว่าด้วยมลพิษพลาสติก รวมถึงในสิ่งแวดล้อมทางทะเล “โดยตั้งอยู่บนฐานของแนวทางที่ครอบคลุมตลอดวงจรชีวิตของพลาสติก” [3]

หลังจากนั้น จึงเริ่มมีการกล่าวถึง “สนธิสัญญาพลาสติกโลก” หรือ “Global Plastic Treaty” แม้ว่าในปัจจุบัน การประชุม INC ยังไม่ได้ตกลงว่า “มาตรการที่มีผลผูกพันทางกฎหมายระหว่างประเทศ” นี้จะออกมาเป็นข้อตกลง อนุสัญญา ความตกลง หรือรูปแบบอื่นใด แต่การที่ปัจจุบันได้มีการตั้งชื่อมาตรการดังกล่าวว่า “สนธิสัญญาพลาสติกโลก” ไปแล้ว อาจสื่อถึงความคาดหวังว่ามาตรการทางกฎหมายนี้จะต้องมีความสำคัญและมีขอบเขตอำนาจสูง ความคาดหวังนี้เห็นได้จากการที่ Inger Andersen ผู้อำนวยการโครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) เคยกล่าวว่า “สนธิสัญญาพลาสติกโลก” อาจเป็น “ข้อตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุดตั้งแต่ความตกลงปารีส” [4]

“ก๊อกพลาสติก”: ผลงานประติมากรรมเชิงสัญลักษณ์ของ Benjamin Von Wong ตั้งอยู่ที่สำนักงานสหประชาชาติ กรุงไนโรบี ประเทศเคนยา Wong กล่าวถึงความหมายของผลงานชิ้นนี้โดยตั้งคำถามว่า “ถ้าเราปล่อยให้ก๊อกน้ำทิ้งไว้จนน้ำท่วมห้อง เราจะเริ่มแก้ปัญหาด้วยการไปหยิบไม้ถูพื้น หรือจะเริ่มด้วยการปิดก๊อกน้ำ” [5] ภาพ: [https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/un-environment-assembly-](https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/un-environment-assembly-opens-all-eyes-global-agreement-plastic)

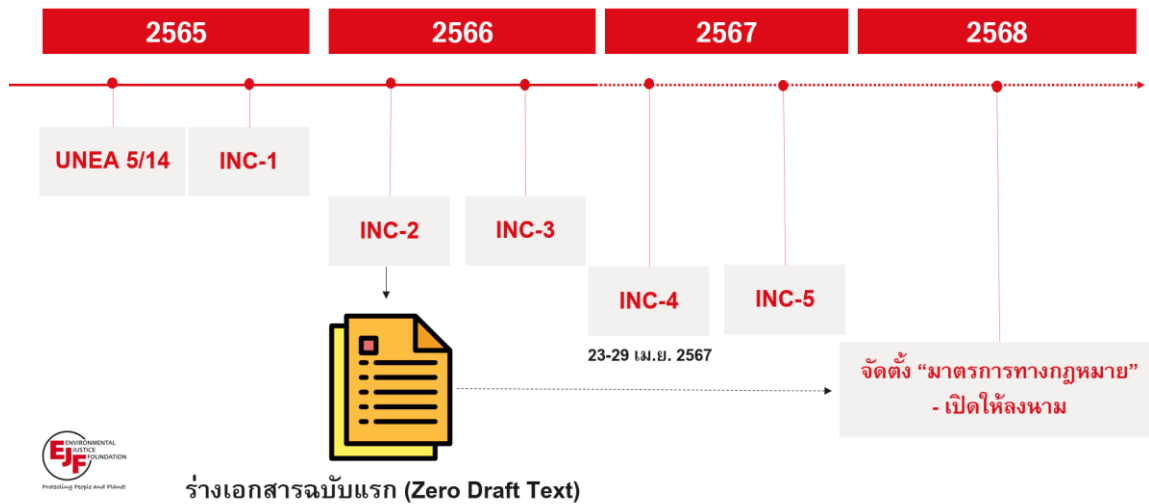
[opens-all-eyes-global-agreement-plastic](https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/un-environment-assembly-opens-all-eyes-global-agreement-plastic)

ระหว่างปี 2565 - 2566 ได้มีการประชุม INC มาแล้วสามครั้ง ในประเทศอูรุกวัย ฝรั่งเศส และเคนยา ตามลำดับ โดยการประชุม INC ครั้งที่ 2 (INC-2) ที่ฝรั่งเศสได้นำไปสู่การจัดทำ “ร่างเอกสารฉบับแรก” (Zero Draft Text) ต่อมาในการประชุม INC-3 ที่เคนยา ร่างดังกล่าวถูกใช้เป็นเอกสารหลักในการเจรจา แต่เนื่องจากมีหลายประเด็นที่แต่ละประเทศยังตกลงกันไม่ได้ ร่างเอกสารฉบับแรกจึงขยายใหญ่ขึ้น โดยยังไม่มีแนวทางใด ๆ ที่ถูกตัดทิ้งถาวร ร่างเอกสารฉบับแรกที่ถูกขยายขึ้นเรียกว่า “ร่างเอกสารฉบับแรกฉบับปรับปรุง” (Revised Zero Draft Text)

การประชุม INC-4 จะจัดขึ้นระหว่างวันที่ 23 - 29 เมษายน 2567 ที่เมืองออตตาวา แคนาดา หลังจากนั้นจะมีการประชุม INC-5 ซึ่งคาดว่าจะเป็นการเจรจาเพื่อร่าง “สนธิสัญญา” รอบสุดท้าย โดยกำหนดว่าจะจัดที่ประเทศเกาหลีใต้ในช่วงปลายปี 2567 หลังจากนั้นในปี 2568 กำหนดว่าจะมีการประชุมระหว่างประเทศครั้งใหญ่เพื่อจัดตั้งมาตรการที่มีผลผูกพันทางกฎหมายระหว่างประเทศดังกล่าวอย่างเป็นทางการและเปิดให้มีการลงนาม

2565 – 2567 – การประชุมคณะกรรมการเจรจาระหว่างรัฐบาล (INC)

ด้วยเหตุนี้ การประชุม INC-4 ที่จะถึงนี้จึงเป็นหมุดหมายสำคัญ เพราะเป็นจังหวะที่ผู้แทนประเทศทั่วโลกต้องตัดสินใจและเลือกว่าจะเดินไปในทิศทางไหน เพื่อให้ร่างเอกสารฉบับแรกฉบับปรับปรุงกลายเป็น “ร่างแรก” ของ “สนธิสัญญา” หรือถ้าตัดสินใจไม่ได้ การเจรจาก็อาจจะล่าช้าจนไม่สามารถร่างเสร็จได้ภายในปี 2568

ร่างเอกสารฉบับแรกฉบับปรับปรุงที่จะใช้ในการประชุม INC-4 มีโครงสร้างที่ครอบคลุมวงจรชีวิตของพลาสติก โดยกำหนดให้มีมาตรการในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การผลิต การออกแบบผลิตภัณฑ์ การใช้งาน การใช้ซ้ำ การรีไซเคิล การจัดการขยะ การฟื้นฟูพื้นที่ปนเปื้อน และการเปลี่ยนผ่านที่เป็นธรรมสำหรับผู้ที่จะได้รับผลกระทบหรือได้รับผลกระทบแล้ว อย่างไรก็ตาม การเจรจาในรอบต่อ ๆ ไปก็อาจทำให้โครงสร้างดังกล่าวเปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน

หนึ่งในประเด็นที่มีการโต้เถียงกันมากที่สุดคือการตั้งเป้าลดการผลิตพลาสติก ถึงเวลาแล้วหรือยังที่โลกต้องตั้งเป้าลดการผลิตวัสดุที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในระยะยาว? นอกจากนี้ยังมีคำถามถึงการมีมาตรการให้ทุกประเทศที่ลงนามเลิกผลิตหรือใช้พลาสติกบางประเภท เช่น พลาสติกแบบใช้ครั้งเดียวทิ้ง โม่โครพลาสติกแต่งเติม หรือ มาตรการในการเลิกใช้สารเคมีบางประเภทในพลาสติก มีคำถามอีกว่า กฎหมายฉบับนี้ควรต้องบังคับให้ทุกประเทศตั้งเป้าในการจัดตั้งระบบใช้ซ้ำและระบบเติมหรือไม่ ต้องบังคับให้ทุกประเทศมีระบบการขยายความรับผิดชอบของผู้ผลิต (EPR) หรือไม่ ต้องมีมาตรฐานในการรีไซเคิลและการจัดการขยะพลาสติกที่เป็นสากลหรือไม่ นี่เป็นคำถามที่เหล่าผู้แทนของประเทศทั่วโลกจะต้องไปแลกเปลี่ยนและถกกันที่แคนาดาในเดือนเมษายนนี้

มลพิษพลาสติกที่กล่าวมาข้างต้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยเช่นกัน คนไทยทุกคนประสบปัญหาจากมลพิษพลาสติกไม่ว่าทางตรง - ชุมชนประมงสูญเสียทรัพยากรทางทะเล - หรือทางอ้อม - ประชาชนต้องสูดอากาศปนเปื้อนฝุ่น PM_{2.5} - ในขณะที่เดียวกัน ประเทศไทยมีอุตสาหกรรมผลิตพลาสติกขนาดใหญ่ มีเครือข่ายอุตสาหกรรมรีไซเคิลพลาสติก มีชุมชนจำนวนมากที่มีรายได้จากการขายพลาสติก สังคมไทยมีความเชื่อมโยงกับวงจรชีวิตพลาสติกในแทบทุกขั้นตอน การเจรจาเพื่อจัดตั้ง “สนธิสัญญาพลาสติก” จึงมีนัยยะสำคัญต่อสังคมไทยอย่างมาก

ในปี 2567 อันเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเจรจาจัดตั้ง “ข้อตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อมที่สำคัญที่สุดตั้งแต่ความตกลงปารีส” ขอเชิญชวนประชาชนทุกคนมาทำความรู้จักกับ “สนธิสัญญาพลาสติก” และร่วมกันสร้างอนาคตที่มลพิษพลาสติกจะถูกยุติลง

ประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมเดินขบวนเรียกร้องการลดการผลิตพลาสติกที่กรุงไนโรบี ประเทศเคนยา ก่อนการประชุม INC-3 Photo:

อ้างอิง

- [1] Kaandorp, M. L., Lobelle, D., Kehl, C., Dijkstra, H. A., & van Sebille, E. (2023). Global mass of buoyant marine plastics dominated by large long-lived debris. *Nature Geoscience*, 16(8), 689-694. <https://www.nature.com/articles/s41561-023-01216-0> ; Nelms, S. E., Duncan, E. M., Broderick, A. C., Galloway, T. S., Godfrey, M. H., Hamann, M., Lindeque, P.K. & Godley, B. J. (2016). Plastic and marine turtles: a review and call for research. *ICES Journal of Marine Science*, 73(2), 165-181. <https://academic.oup.com/icesjms/article/73/2/165/2614204> ; Stelfox, M., Hudgins, J., & Sweet, M. (2016). A review of ghost gear entanglement amongst marine mammals, reptiles and elasmobranchs. *Marine pollution bulletin*, 111(1-2), 6-17. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0025326X16304386> ; Ng, E. L., Lwanga, E. H., Eldridge, S. M., Johnston, P., Hu, H. W., Geissen, V., & Chen, D. (2018). An overview of microplastic and nanoplastic pollution in agroecosystems. *Science of the total environment*, 627, 1377-1388. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0048969718303838> ; Dvorska, A., Petrlik, J., Boontongmai, T., Bubphachat, N., Walaska, H., Strakova, J., Thowsakul, C., Teebthaisong, A., Jelinek, N., Grechko, V., Saetang, P., Jeungsmarn, P., Phanphet, P., Pulawun, S., Nasomsoi, B., Purechatang, P. Natwong, S., Seemuang, N., Pewpan, P., Carpenter, D.O. (2023). Toxic hot spot in Kalasin: Persistent Organic Pollutants (POPs) in the Surroundings of Electronic Waste Recycling Sites in Kalasin Province, Thailand. *EARTH & Arnika Association*. <https://arnika.org/en/publications/toxic-hot-spot-in-kalasin> ; Valavanidis, A., Iliopoulos, N., Gotsis, G., & Fiotakis, K. (2008). Persistent free radicals, heavy metals and PAHs generated in particulate soot emissions and residue ash from controlled combustion of common types of plastic. *Journal of hazardous materials*, 156(1-3), 277-284. <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0304389407017694> ; Cole-Hunter, T., Johnston, F. H., Marks, G. B., Morawska, L., Morgan, G. G., Overs, M., Porta-Cubas, A., & Cowie, C. T. (2020). The health impacts of waste-to-energy emissions: a systematic review of the literature. *Environmental Research Letters*, 15(12), 123006. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/1748-9326/abae9f/meta> ; Islam, M. R., Welker, J., Salam, A., & Stone, E. A. (2022). Plastic burning impacts on atmospheric fine particulate matter at urban and rural sites in the USA and Bangladesh. *ACS Environmental Au*, 2(5), 409-417. <https://pubs.acs.org/doi/full/10.1021/acsenvironau.1c00054>
- [2] Leslie, H. A., Van Velzen, M. J., Brandsma, S. H., Vethaak, A. D., Garcia-Vallejo, J. J., & Lamoree, M. H. (2022). Discovery and quantification of plastic particle pollution in human blood. *Environment international*, 163, 107199. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0160412022001258> ; Jeungsmarn, P., Boontongmai, T., Saetang, P., Petrlik, J., Jelinek, N., Bell, L., Grechko, V., Bobphachat, N., Thowsakul, C., & Teebthaisong, A. Persistent Organic Pollutants (POPs) in the Surroundings of Electronic Waste Recycling Sites in Chachoengsao Province, Thailand. *Matrix*, 500, 1. https://www.researchgate.net/profile/Jindrich-Petrlik/publication/373865483_Persistent_Organic_Pollutants_POps_in_the_Surroundings_of_Electronic_Waste_Recycling_Sites_in_Chachoengsao_Province_Thailand/links/6500dbf825ee6b7564e6e407/Persistent-Organic-Pollutants-POPs-in-the-Surroundings-of-Electronic-Waste-Recycling-Sites-in-Chachoengsao-Province-Thailand.pdf
- [3] United Nations Environmental Programme. (2022). Resolution adopted by the United Nations Environment Assembly on 2 March 2022 5/14 End plastic pollution: towards an international legally binding instrument. https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/39812/OEWG_PP_1_INF_1_UNEA%20resolution.pdf
- [4] United Nations Environmental Programme. (2022). Historic day in the campaign to beat plastic pollution: Nations commit to develop a legally binding agreement. <https://www.unep.org/news-and-stories/press-release/historic-day-campaign-beat-plastic-pollution-nations-commit-develop#:~:text=%E2%80%9CToday%20marks%20a%20triumph%20by,Andersen%2C%20Executive%20Director%20of%20UNEP>.
- [5] Hassan, S. (2022). Meet Wong, artist behind plastic sculpture at UN Office in Nairobi. *The Standard*. <https://www.standardmedia.co.ke/national/article/2001439462/meet-wong-artist-behind-plastic-sculpture-at-un-office-in-nairobi>